

SPOREN³⁹ VAN HERINNERING

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

JANUARI - FEBRUARI - MAART 2021

SPOREN VAN HERINNERING

VOORWOORD

EXTRA EDITIE

Een 36 pagina's dik uitneembaar nummer als pedagogische toepassing bij onze reizende tentoonstelling *De bevrijding van de kampen en de opvang van de gedeporteerden*

VARIA

UITGELEZEN?

LEG MIJ IN DE LERARENKAMER...

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

HERDENKEN

Pedagogische tool
bij onze tentoonstelling
*'De bevrijding
van de kampen'*

GEBRUIKSAANWIJZING
p. 2

WIST JE DIT?
Het nazisme sloot ongewenste
personen op in kampen
p. 3

KLASREFLECTIE 1
De bevrijding van de kampen
p. 4

VRAAGSTUK 1
Hygiëne en herstel na de
bevrijding
p. 6

KLASREFLECTIE 2
Wir haben es nicht gewußt
p. 7

VRAAGSTUK 2
De weg terug:
een heus ondernemen
p. 8

KLASREFLECTIE 3
Ontheemden in kampen voor
'Displaced Persons'
p. 10

VRAAGSTUK 3
De thuiskomst
p. 12

KLASREFLECTIE 4
Men herdenkt wat men weet zodat
men weet wat men herdenkt
p. 14

VARIA
p. 16

TRAIN-EXPOSITION | EXPOSITIE-TREIN
DES PRISONNIERS POLITIQUES | DER POLITIEKE GEVANGENEN
ET RESISTANTS DU RAIL | EN WEERSTANDERS VAN TSPoor

Geachte lezer,

Zoals aangegeven in voorgaande nummers, wint het pedagogische bulletin aan bekendheid en dit voornamelijk bij leerkrachten die het op allerhande manieren aanwenden in hun lessen. Dit verheugt ons en om die reden hebben wij besloten om het jaarthema los te koppelen van het kalenderjaar en, om ons af te stemmen op het onderwijs, over te schakelen naar het schooljaar. Dit heeft tot gevolg dat dit en het hierop volgende nummer gelden als overbrugging naar het vertrouwelijke systeem van jaarthema's, dat vanaf september 2021 (voor het schooljaar 2021-2022) weer gehanteerd zal worden. Om deze tussenperiode pedagogisch maximaal te benutten, wensen wij de nummers 39 en 40 – als vervolg op het thema van vorig jaar, met name 'bevrijding' – te wijden aan 'herdenking(en)'. Dit nummer zal zich toespitsen op de herdenking van het commemoratiejaar 2020 dat door de

coronapandemie heel bijzonder is voorbijgegaan. Vertrekkende van de tentoonstelling 'Bevrijding van de kampen en de opvang van de gedeporteerden' van de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* ontdekt men dat herinnering niet hoeft te stoppen bij een herdenkingsjaar, maar dat ook hetgeen wat volgde op de bevrijding – zoals de terugkeer van de gedeporteerden – herdacht moet worden. Het huidige nummer is uiterst pedagogisch en 'gebruiks-klaar' van aard, zodat het terstond aangewend kan worden bij de tentoonstelling. Het tweede nummer van 2021 zal zich toespitsen op het aanbod aan herdenkingsoorden en -reizen; de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* biedt veel meer aan dan pedagogisch studiemateriaal. In nummer 40 zult u kennismaken met het heuse aanbod aangaande de herdenkingsmogelijkheden die de gedachtenis levend houden!

Om het 'leerlingvriendelijk' karakter van dit nummer hoog te houden, opteren we ervoor de rubrieken te weerhouden die de leerling actief laat deelnemen aan en denken over de materie die aan bod komt in de bovvermelde tentoonstelling. Niet alle gewoonlijke rubrieken werden gebruikt, maar wel zal er een nauwe verwijzing gemaakt worden naar *Sporen van Herinnering* nr. 35 (bevrijding van de kampen).

Namens het hele team wens ik eenieder een interessante lectuur toe en voornamelijk een leerrijke ontdekking van onze tentoonstelling. ■

Johan Puttemans
Pedagogisch coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

SPOREN VAN HERINNERING

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

HERDENKEN

GEBRUIKSAANWIJZING
p. 2

WIST JE DIT?
Het nazisme sloot ongewenste
personen op in kampen
p. 3

KLASREFLECTIE 1
De bevrijding van de kampen
p. 4

VRAAGSTUK 1
Hygiëne en herstel na de
bevrijding
p. 6

KLASREFLECTIE 2
Wir haben es nicht gewußt
p. 7

VRAAGSTUK 2
De weg terug:
een heus ondernemen
p. 8

KLASREFLECTIE 3
Ontheemden in kampen voor
'Displaced Persons'
p. 10

VRAAGSTUK 3
De thuiskomst
p. 12

KLASREFLECTIE 4
Men herdenkt wat men weet zodat
men weet wat men herdenkt
p. 14

VARIA
p. 16

Pedagogische tool
bij onze tentoonstelling
'De bevrijding
van de kampen'

TRAIN-EXPOSITION EXPOSITIE-TREIN
DES PRISONNIERS POLITIQUES DER POLITIEKE GEVANGENEN
ET RESISTANTS DU RAIL EN WEERSTANDERS VAN 'T SPOOR

Gebruiksaanwijzing van dit bulletin bij de tentoonstelling

Hieronder vindt u als leerkracht, educatief medewerker of pedagogische begeleider van een educatief programma enkele gebruiksaanwijzingen die interessant kunnen zijn om toe te passen of om alvast op voorhand te lezen.

Laat dit pedagogisch bulletin een gebruiksklare en -vriendelijke tool zijn voor elke gebruiker. Dit betekent dat u als leerkracht en ander pedagogisch personeel vrij bent om dit boekje aan te wenden volgens de noden van uw publiek.

Het pedagogisch bulletin is in eerste instantie gericht op de reizende tentoonstelling 'Bevrijding van de Kampen' dat kosteloos besteld kan worden (zie pagina 16). Mochten de gebouwen van uw instelling bijvoorbeeld niet over genoeg plaats beschikken om deze tentoonstelling te herbergen, dan kan u via onze website de 19 panelen downloaden zodat u ze in uw lokaal kunt projecteren of onder een andere vorm kunt aanbieden (www.auschwitz.be).

De rubrieken die in dit nummer staan beginnen haast allen met een in schuingedrukte inleiding die wat achtergrondinformatie

bevat van de op de panelen behandelde materie. U kunt dit als leerkracht op voorhand behandelen (laten lezen) in de klas of tijdens het vervoer.

De rubrieken 'Vraagstuk' bevatten steeds inhoudelijke vragen die de leerling toelaten de gelezen informatie uit de tentoonstelling te toetsen. Voor de antwoorden werd plaats voorzien op de pagina's van het bulletin zelf.

De rubrieken 'Klasreflectie' daarentegen betreffen ethische denkoefeningen die tijdens de tentoonstelling zelf op een apart blad kunnen worden gemaakt, of eventueel achteraf in de klas.

De leerkracht kan naar eigen klassituatie andere verwante thema's parallel behandelen.

Dit pedagogisch bulletin legt de link met het nummer 35 (SvH, 2020) dat de bevrijding van de kampen behandelt. Er wordt steeds gerefereerd aan rubrieken uit dit nummer, iets wat door de leerkracht vrij aangeboden kan worden aan zijn/haar leerlingen.

Boven elke rubriek vindt u de referentie terug naar de panelen van de tentoonstelling. Aldus kan de tentoonstelling makkelijk gevolgd worden en stelt men vast dat het soms in een andere volgorde gevolgd moet worden.

DACHAU WERD GEOPEND
OP 21 MAART 1933 EN WAS
HET EERSTE GROTE
CONCENTRATIEKAMP.

© Bundesarchiv

WIST JE DIT?

PANELEN NR
1/2/3

Het nazisme sloot ongewenste personen op in kampen

Het nationaalsocialisme (afgekort: nazisme) was een extreemrechtse racistische ideologie in Duitsland tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog. Het werd bedacht door de alleenheerser Adolf Hitler. Eén van de leuzen van het nazisme luidde als volgt: 'Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer', dat op een suprematie van het eigen volk wees die het natuurrecht op een welbepaald territorium claimde. Het nazisme leidde tot een totalitaire dictatuur waarbij niet enkel het publiekelijke leven strikt gecontroleerd werd, maar die tevens het privéleven van haar onderdanen regelde. Vanaf het begin streefde het, vanuit een anti-parlementaire gedachtegang, de opheffing van de democratie na alsook het met geweld onderdrukken van de vrije meningsuiting. Wie zich hier niet naar schikte kon uit de maatschappij verwijderd worden en op buitengerechtigde manier in een nazikamp opgesloten worden.

Een (concentratie)kamp is, zoals het woord zelf aangeeft (de Latijnse etymologie 'campus' betekent 'open vlakte'), een plaats waarop snel een basisuitrusting wordt gevestigd die al dan niet afgesloten wordt van de buitenwereld. Er wordt weinig aandacht geschonken aan levens- en woonomstandigheden en dit tengevolge van een minimaal respect voor elementaire mensenrechten. Gevaarlijk geachte mensen worden er in massa opgesloten voor een op voorhand onbepaalde periode.

Nazikampen

Vanaf 1933 elimineerden nazi's politieke tegenstanders – zoals communisten, sociaaldemocraten, enz. – alsook zogenaamde 'asociale'. Vervolgens, vanaf 1938, zullen ook Joden – omwille van hun in 1935 verklaarde 'raciale aanhang' tot het Jodendom – opgepakt en opgesloten worden. Bij het uitbreken van de oorlog zullen kampgevangenen ingeschakeld worden in de zich steeds uitbreidende oorlogsindustrie.

De dodenmarsen

Aan het einde van de oorlog, toen de Geallieerden richting Berlijn optrokken, ontruimden de nazi's hun kampen en evacueerden de kampgedetineerden per goederentrein of te voet naar andere kampen landinwaarts. Door de omstandigheden en het strenge optreden van de opzichters overleden duizenden mensen en zal deze periode de geschiedenis ingaan als de 'dodenmarsen'. Deze duurden tot begin mei 1945.

BEELD UIT DE PROPAGANDAFILM
DIE DE SOVIJETS IN SCÈNE ZETTEN
ENKELE MAANDEN NA DE
BEVRIJDING VAN AUSCHWITZ.

© Auschwitz-Birkenau State Museum

De bevrijding van de kampen

27 januari 1945 – De bevrijding van Auschwitz

Vanaf de zomer 1944 rukken de Geallieerden op. In het Oosten lanceren de Sovjets offensieven tegen het Derde Rijk, waarna de nazi's in de herfst van 1944 beslissen het concentratiekamp en moordcentrum Auschwitz en Birkenau te ontmantelen en de kampgevangenen over te brengen naar andere kampen in het Duitse binnenland.

Op 17 januari 1945 starten de dodenmarsen uit Auschwitz. Ongeveer 58.000 kampgedetineerden worden gedwongen geëvacueerd. Zowat 9.000 mensen, veelal zwaar zieken en totaal uitgeputte kampgevangenen, blijven achter.

Op 27 januari 1945 worden Auschwitz en Birkenau door Sovjetverkenners bevrijd.

Denk na over de volgende stellingen die je later in groep kan bespreken:

- ✓ 27 januari is de datum waarop jaarlijks de Holocaust herdacht wordt. Maar Auschwitz omvat niet de totaliteit van misdaden tegen de Menselijkheid begaan door de nazi's op de Joden. Denk eens na over welke data parallel zouden kunnen staan naast 27 januari.
- ✓ Tot hoever reikt de verantwoordelijkheid van een soldaat die een kamp als Auschwitz bevrijdt?
- ✓ Welk gevoel moet een soldaat die deelgenomen heeft aan de bevrijding van Auschwitz 75 jaar na datum niet hebben gehad? Vergeet hierbij niet dat hij in 1945 niet een (hedendaagse) wereldbekende herdenkingsplaats heeft bevrijd!
- ✓ Hoe zou jij reageren op stervende en uitgemergelde mensen die je om voedsel vragen, goed wetende dat zij hieraan kunnen sterven?

Gebruik de rubriek 'Klasreflectie' van Sporen van Herinnering Nr. 35.

Lees de laatste paragraaf op pag. 21 ter voorbereiding van de volgende twee ethische reflecties die je bij elk bevrijdingsverhaal van elke overlevende kunt aanwenden.

- ✓ Wat betekent vrijheid na (een) bevrijding?
- ✓ Apprecieert men vrijheid meer wanneer men gevangenschap heeft gekend?

© Koninklijk Museum van het Leger

PANELEN NR

5/6

BEVRIJDING VAN GEDETINEERDEN
IN WÖBBELIN OP 2 MEI 1945.

Gebruik de rubriek 'Chronologie' van Sporen van Herinnering Nr. 35 waarbij je een overzicht van de bevrijding van de kampen ziet. Lees eveneens de twee belangrijke nota's onderaan. Ethische reflecties:

- ✓ Is de "bevrijding" een ethische 'goede' zaak te noemen wanneer het eigenlijk geen doel op zich was?
- ✓ Waarom spreekt men, volgens jou, over de bevrijding van het "concentratiekamp en moordcentrum Auschwitz en Birkenau" wanneer eigenlijk het vernietigingsgedeelte al in november was ontmanteld?

Lees aandachtig de korte tekst en de getuigenis van Jacques Rotenbach op paneel 6.

- ✓ Waarom vonden, volgens jou, de bevrijde mensen geen intens geluk bij hun overleving en vrijheid?
- ✓ Waarom maakten de Sovjets een (propaganda)film van de bevrijding waarbij iedereen gelukkig, vrolijk en glimlachend moest zijn? Wat denk je hierover?

De kampen worden ontdekt

Wanneer de concentratiekampen in nazi-Duitsland ontdekt worden, overstijgt de gruwel alle verbeelding: stapels lijken worden aangetroffen, uitgemergelde en zwaar zieke kampgedetineerden die een einde zien aan hun incarceration, uitgehongerde mensen die het meest noodzakelijke vereisen om te kunnen overleven. Er is een einde aan dit regime gekomen.

MALMÖ. HET PERSONEEL VAN HET
RODE KRUIS EN BEWONERS
ONTVANGEN DE OVERLEVENDEN
UIT DE KAMPEN.

© Bundesarchiv

Hygiëne en herstel na de bevrijding

Bij het ontdekken van de overlevenden realiseren de Geallieerde soldaten de ernst van de naziconcentratiekampen en de ideologie van de nazigruwel.

De levensomstandigheden zijn rampzalig; mensen blijven na hun bevrijding sterven ten gevolge van ziekten, uithongering en de ondergane mishandelingen.

Om hen op een aangepaste manier te verzorgen, worden zij in quarantaine geplaatst en ontvangen zij van, onder andere, het Zweedse Rode Kruis hulp.

Zoek (in overleg met jouw leerkracht / verantwoordelijke) op jouw gsm het volgende op om de context goed te kunnen vatten en schrijf een korte omschrijving neer:

Tyfus:

Tuberculose:

Welke maatregelen moeten de Britten in Bergen-Belsen treffen om een epidemie te vermijden?
(Hint: kijk naar de twee afbeeldingen op de panelen)

Zoek op het paneel (en, na goedkeuring van jouw leerkracht / verantwoordelijke, op jouw gsm voor wat bijkomende informatie) het volgende op om de context goed te kunnen vatten en schrijf een korte omschrijving neer:

'Witte bussen'-operatie:

Lees de getuigenis van Elisabeth Vossen in 'Uitgediept' (Sporen van Herinnering nr. 35, p.8) en zoek wat zij over het Zweedse Rode Kruis te zeggen heeft. Schrijf jouw antwoord kort hieronder.

30 MEI 1945. INWONERS VAN BURGSTEINFURT WORDEN VERPLICHT EEN FILM OVER DE GRUWELDADEN IN DE KAMPEN TE BEKIJKEN.

© Koninklijk Museum van het Leger

‘Wir haben es nicht gewußt’

(We hebben het niet geweten)

De Amerikanen spraken openlijk en vanuit het hart bij het ontdekken van de gruweldaden over 'Death Camps'. Grotendeels is dit hetgeen wat ze er aantreffen: de dood. Deze door de nazi's begane misdaden werden door de Geallieerden als pedagogie aangewend om de bevolking van het probleem bewust te maken. Lees paneel 8 aandachtig en tracht, met behulp van de afbeeldingen en de daarbij horende teksten, de volgende ethische stellingen te overdenken:

- ✓ De geallieerde troepen werden gemotiveerd en overtuigd van hun militaire optredens door hetgeen zij in de kampen gezien hadden.
- ✓ De Duitse bevolking moet dit (gedwongen) gezien hebben!
- ✓ De Duitsers ondergaan een gewetensonderzoek bij het zien van de gruwelen in de kampen.

De uitdrukking 'Wir haben es nicht gewußt' wordt toegeschreven aan de Duitse bevolking van Weimar die het concentratiekamp Buchenwald gedwongen moest bezoeken om de gruwelen met eigen ogen te kunnen aanschouwen. Meerdere maatregelen werden getroffen om alles bekend te maken. Denk maar aan de verklaringen van Szmul Zygielbojm, het Vrba-rapport, de onderzoeken van Jan Karski en dergelijke meer hadden de wereld voor wie het wou horen al op de hoogte gesteld van hetgeen gebeurde. Toch verklaarden achteraf mensen dat ze van niets op de hoogte waren ... Denk na over de volgende vragen:

- ✓ Is het voldoende achteraf te stellen 'Wir haben es nicht gewollt, wir haben es nicht gewußt!' (Wij hebben dit niet gewild, wij hebben dit niet geweten) zodat men van elke verantwoordelijkheid ontheven wordt?
- ✓ Is het louter de hoogste autoriteit in een land die morele verantwoordelijkheid draagt?
- ✓ Wat denk je van de stelling: "Ook al hadden we het geweten, wat hadden wij kunnen doen tegen een totalitaire dictatuur?!"

Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt in 1939 in Polen, in 1940 in West-Europa en in de zomer van 1941 tegen de USSR, weerhoudt de VSA zich te moeien in een oorlog die zich merendeels afspeelt in Europa. Vanaf de aanval op Pearl Harbor (december 1941) zullen de Amerikanen zich in de strijd werpen. Ze herinneren zich echter hun aandeel en de gevolgen ervan voor de burgerbevolking tijdens de Eerste Wereldoorlog; zij dienen de mensen op de hoogte te houden van de reden waarom zij tegen het nazisme strijden.

Oorlogsverslaggevers, journalisten, fotografen moeten de wereld en voornamelijk de Amerikaanse opinie inlichten van welke misdaden tegen de Menselijkheid begaan werden door de nazi's in de kampen.

TERUGKEER VAN OVERLEVENDEN
AAN BOORD VAN EEN DC 10.

De weg terug: een heus ondernemen

Repatriëring betekent, zoals het woord het aangeeft, de terugkeer naar het vaderland.

Een repatriëring onderscheidt zich op twee manieren: ten eerste duidt een 'incidentiële repatriëring' op het incident zelf van de persoon die ertoe leidt dat de persoon, levend of dood, in kwestie naar zijn vaderland wordt gevoerd. Denk hierbij aan een ongeval in het buitenland: men wordt op individuele basis naar zijn thuisland gevoerd. Daarnaast slaat een 'structurele repatriëring' op een (grote) groep die ten gevolge van militaire en/of politieke redenen vrijwillig of gedwongen verplaatst worden naar hun vaderland. Deze gedwongen repatriëring brengt soms identiteitsproblemen met zich mee, want wat gebeurt er wanneer een tweede of derde generatie 'gerepatriëerd' moet worden naar een 'vaderland' dat ze niet kennen, en dit ten gevolge van grens- en/of landswijzigingen?!

Los de volgende vraagjes op:

Welke Belgische organisatie houdt zich sinds juni 1944 bezig met de terugkeer van de Belgische gedeporteerden? (Zoek wat meer informatie op, op het internet):

Over hoeveel Belgen gaat het in totaal? Haal zoveel mogelijk gegevens hieromtrent uit de tekst en schrijf het op:

Wat waren 'verbindingsofficieren'? Schrijf alles wat je hierover vindt op:

De repatriëring van Maurice Goldstein

In Sporen van Herinnering, nr. 35 (rubriek 'Auschwitz', pp. 6 – 7) kun je de bevrijding van Maurice Goldstein erop nalezen.

In zijn biografie (linker kolom) lezen we: 'In het lege kamp waar alleen de ernstig zieken overblijven, begint hij een logboek. Hij noteert dagelijks het verslag van de laatste dagen

van het kamp tot de aankomst van de Sovjets en de lange reis van zijn terugkeer naar België. Na het kamp te hebben verlaten met enkele metgezellen, gaat hij te voet naar Krakau en verder per trein en militaire vrachtwagens tot in Lublin waar een Franse missie is gevestigd. Vandaar wordt hij geëvacueerd naar Odessa, vervolgens per boot naar Marseille waar hij op 5 april toekomt.'

Opdracht:

Duid op de kaart de route aan die Maurice Goldstein ondernomen heeft om thuis te raken. In Maurice Goldstein's boek *Chroniques d'un rescapé d'Auschwitz* (enkel verkrijgbaar in het Frans) lees je in het tweede deel 'Journal' zijn terugreis naar België.

BIJeenkomst van Joodse DPS
voor een huwelijk in het
vluchtelingenkamp van
Ebelsberg (Linz) in Oostenrijk.

Ontheemden in kampen voor 'Displaced Persons'

Wanneer de Tweede Wereldoorlog eindigt, ontstaan 'nieuwe' staten met het verschuiven en ontstaan van nieuwe grenzen. Nieuwe ideologieën overheersen, andere moeten noodgedwongen een politieke wijziging ondergaan. De wereld, en Europa in het bijzonder, ondergaat een ware gelaatsverandering na 1945. Dit heeft tot gevolg dat mensen van een welbepaalde regio zich niet meer identificeren met het nieuwe 'ontstane' land.

Ontheemden, een eufemistisch neologisme

Het woord ontheemde is een relatief recent woord; het ontstaat na het einde van de Tweede Wereldoorlog en betekent zoveel als een persoon die om politieke redenen naar het buitenland is gevlucht of iemand die zijn vaderland en nationaliteit is kwijtgeraakt. Etymologisch bestaat het woord uit het voorvoegsel 'ont-' (ontkenning/verwijdering/tegenstelling) en 'heem' (woonplaats) en betekent dus zoveel als 'uit zijn vertrouwde omgeving'.

Ethische vragen over vluchtelingen, ontheemden, kampen en 'displaced persons'

Denk na over de volgende vragen en stellingen:
(Schrijf ze apart op een blad zodat je ze later klassikaal kunt bespreken)

- ✓ 'Ontheemden' of 'politieke vluchtelingen'?
- ✓ 'Vluchtelingenkamp' of 'kamp voor ontheemden'?
- ✓ Waarin verschilt een (concentratie)kamp van een kamp voor displaced persons?
- ✓ Hoe lang mag een persoon volgens jou in een 'kamp voor ontheemden' verblijven?
- ✓ Is het gerechtvaardigd mensen omwille van politieke omstandigheden massaal in kampen onder te brengen?
- ✓ Is het gerechtvaardigd mensen van dezelfde origine samen onder te brengen? Is er geen risico tot exclusieve groepen?
- ✓ Moet een kamp voor ontheemden een hoger doel dienen voor de maatschappij?

De belangrijkste kampen voor 'Displaced Persons' ►

GERMANY	AUSTRIA
Babenhausen	Bad Gastein
Bad Reichenhall	Ebensee
Bensheim	Judenburg
Bergen-Belsen (Hohne)	Kapfenberg
Deggendorf	Leibnitz
Duppel Center	Linz-Bindermichel
Eschwege	Rothschild Hospital
Feldafing	Salzburg
Föhrenwald	Trofaiach
Fuerth	
Gabersee	
Heidenheim	
Kloster Indersdorf	
Lampertheim	
Landsberg	
Leipheim	
Lindenfels	
Mariendorf	
München Neu Freimann	
Poking	
Stuttgart West	
Wetzlar	
Zeilsheim	
Ziegenhain	

ITALY
Bari Transit
Cinecittà
Cremona
Milan and Adriatica
Rivoli
Santa Maria di Leuca
Santa Maria di Bagni
Tricase
Turin

- Onder controle van het VK
- Onder controle van Frankrijk
- Onder controle van de Sovjet-Unie
- Onder controle van de VS
- Onder controle van Italië

OVERLEVENDEN UIT BUCHENWALD
WORDEN ONTVANGEN IN HET
KONINKLIJK CIRCUS IN
BRUSSEL OP 30 APRIL 1945.

© CARCoB

De thuiskomst

Wanneer België in mei 1940 capituleert, ontstaan verschillende soorten collaboratie (letterlijk: 'samenwerking') met de bezetter: economisch, politiek/ideologisch en militair. Samenheulers met de vijand verlikken soms verzetslui, die gedeporteerd worden naar Duitse kampen.

Bij de bevrijding, vanaf augustus tot oktober 1944, volgt er civiele straatrepressies tegen echte en vermeende collaborateurs. Deze wraakacties verlopen nogal ruig en ongecontroleerd. Een tweede golf van repressie volgt vanaf mei 1945; wanneer de krijgsgevangenen en gedeporteerden terug thuiskomen, lokken hun verhalen een vloed van woede uit tegen collaborateurs.

Lees paneel 14 en los de volgende vragen op:

Beschrijf wat er gaande is wanneer de konvooien met gepartrieerden aankomen in België.

Wat wordt er allemaal ondernomen voor de thuisgekomen gedeporteerden?

Hoeveel politieke gedeporteerden waren uit het buitenland teruggekomen? Bereken eveneens hoeveel percent dit van het aantal gedeporteerden vertegenwoordigt.

KANTINE VAN DE 'SOLIDARITÉ
JUIVE' IN 1945 TE SINT-GILLIS.

© Joods Museum van België

PANELEN NR
15/16

Lees panelen 15 en 16 grondig en los vervolgens volgende vragen op:

Beschrijf de toestand van de Joden die in België aankomen.

Welke twee prioriteiten heeft het AIVG voor ogen?

Wat betekent het AIVG voor de joodse bevolking op socio-economisch vlak?

Wat helpt het AIVG de joodse bevolking op juridisch gebied?

Slechts één mogelijk adres, Wasserijstraat 19, waar ik niet eens zeker wist of ik iemand zou vinden. Maar mijn oom, mijn tante en mijn neef, die zeven jaar jonger was dan mezelf, woonden er nog steeds. Ze hadden zich op 30 kilometer van Brussel verstopt. Toen de bevrijding kwam, waren ze gewoon naar huis gegaan. Het is duidelijk dat mijn terugkeer voor hen als een schok kwam, het was een grote reünie, die van de verloren neef. Maar ik bezat niets meer. En mijn tante zei tegen me: "Er is een kamer op de mezzanine die naar de binnenplaats leidt. Je kunt je daar vestigen." Ik begon me mijn nabije toekomst voor te stellen. Het is onmogelijk om op 23-jarige leeftijd bij mijn oom en tante te wonen, die me binnenlieten, te eten gaven en mijn was deden. Ik moest iets vinden.

(Citaat uit: Goldstein, M. *Chronique d'un rescapé d'Auschwitz*. Pag. 180. Vertaling uit het Frans: Johan Puttemans)

Men herdenkt wat men weet ...

Ethische reflecties bij 'media'

- ✓ Media moet alles meedelen aan de bevolking.
- ✓ Alles valt via media mee te delen en dit onder eender welke vorm.
- ✓ Hoe de tot dan toe ongeziene gruwel en misdaden in z'n juiste proporties kunnen verwoorden / verbeelden in de pers? Wat is een eventueel (historisch) taboe?
- ✓ Stelling: "Jullie, die uit de kampen zijn teruggekomen, hebben niet alleen geleden; wij hebben het hier ook hard te verduren gehad!"
- ✓ Mag / moet de overheid ingrijpen om de publieke opinie geen angst in te boezemen?

BIJEENKOMST VAN VRIENDEN-
KRINGEN OP DE GROTE MARKT
VAN BRUSSEL OP 7 APRIL 1946.

PANELEN NR
17/18

... zodat men weet wat men herdenkt

Ethische reflecties bij 'getuigenissen'

- ✓ Enkel een getuige kan het meest waarheidsgetrouwe verhaal leveren van de zaken die hij beleefd heeft.
- ✓ Een overlevende heeft de morele plicht zijn verhaal te vertellen.
- ✓ Hoe ver kan een getuigenis begrepen / gevat worden door een adolescent en/of volwassene?
- ✓ Mag of moet een getuige een ideologisch/politiek standpunt innemen?
- ✓ Wat met 'stille getuigen' (een voorwerp op de plaats van de misdaad)? Mag iedereen hierbij zijn eigen verhaal opmaken en meedelen?

Ethische reflecties bij 'herinneringen'

- ✓ Wat vind je van bovenstaande titel: "Men herdenkt wat men weet zodat men weet wat men herdenkt"?
- ✓ Geef je mening over George Santayana's stelling: "Wie de geschiedenis niet kent, is gedoemd ze te herhalen!"?
- ✓ Waarom zou er een verschil in belang zijn ontstaan tussen politieke en raciale gedeporteerden?
- ✓ Bestaat er volgens jou een onderscheid in de wijze van herdenken aangaande de slachtoffers (politieke versus raciale gedeporteerden)?
- ✓ Dient men jaarlijks het leed van tijdens de Tweede Wereldoorlog nog te herdenken wanneer de laatste getuige verdwenen zal zijn?

Ieder jaar ga ik terug naar Berlijn om mijn kampgenoten weer te zien, en we worden door de Duitsers goed ontvangen. Vele vrouwen die ik toen heb leren kennen, zijn nu al overleden. Ik koester geen wraakgevoelens tegenover de Duitsers: de huidige generatie is niet verantwoordelijk voor wat er tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd.

Ik hoop echter dat ik met mijn verhaal en dat van vele anderen de ogen van de wereld blijf open houden. Zo een gruwelijke oorlog mag zich niet meer voordoen.

Simonne Degueudre

(Uit: Sporen van Herinnering nr. 35, p. 11)

BELGIË 1914-1945

EEN TOTAALPROJECT ROND WERELDOORLOG II, HOE HET BEGON, HOE HET EINDIGDE EN HOE DE OVERLEVENDEN ER NA DE BEVRIJDING KONDEN OVER GETUIGEN

Met dit pedagogische schrift heb je de eerste tool in handen om met jouw klas of vereniging de stap te zetten naar het opzetten en het beleven van de uitzonderlijke tentoonstelling *De bevrijding van de kampen* (zie p. 18).

Je kan het project open-trekken naar een unieke belevenis: hoe werd het Europa van de 20ste eeuw getekend door twee wereldoorlogen en hoe waren ze aan elkaar gelinkt? Welk zijn de grote lijnen en welk zijn de kleine gebeurtenissen die het verhaal compleet maakten?

Wie zijn de mensen die het meemaakten, hoe zijn zij 'bevrijd' geraakt en wat zijn hun verhalen?

Je vindt het allemaal in deze reizende tentoonstelling, samen met een uitgebreide catalogus, een bundel pedagogische fiches en vijf dvd's met getuigenissen.

Een uitgebreide catalogus maakt deze tentoonstelling compleet. Deze 174 pagina's tellende bijlage geeft de tentoonstelling een extra dimensie met bijkomende teksten en illustraties. Deze catalogus kan ook gebruikt worden als basishandleiding om de geschiedenis van beide wereldoorlogen op een begrijpbare wijze over te brengen.

De leerlingen / deelnemers kunnen ingedeeld worden in drie groepen. Elke groep krijgt 10 vragen die een directe betrekking tot de tentoongestelde panelen hebben. Daarna kan een analyse gemaakt worden in groepsverband: de drie reeksen van 10 vragen zijn complementair. Tenslotte wordt een opdracht gegeven die vanuit deze analyse een lijn trekt naar de actualiteit.

De tentoonstelling "België 1914-1945" bestaat uit 43 panelen en bestrijkt de periode van de Eerste Wereldoorlog tot aan de bevrijding van de kampen. Een besluit en een synthese behandelen het ontstaan van de herinnering aan de kampen en de genocide op de Joden. Ze bevatten bovendien een vraagstelling over de overdracht van deze herinnering. Een tv-scherm kan toegevoegd worden om ter plaatse de dvd's te vertonen.

De inhoud:

De historische en culturele lezing

- 1914-1918: een noodzakelijke opfrissing van de feiten teneinde het vervolg te begrijpen (gewelddaden tegen de bevolking, "verruwing", deportaties, genocide op de Armeniërs, enz.). De keuze van deze feiten: de prioriteit gaat naar de burgerbevolking en naar de explosieve toename van geweld tijdens en na de oorlog.
- Een lezing van de feiten en de politiek op Europees niveau (de opkomst van het fascisme, Hitler en de NSDAP aan de macht) en op nationaal niveau (de situatie in België tijdens het interbellum: opkomst van het Vlaams-nationalisme, het rexisme, enz.)
- De opeenvolgende volksbewegingen die het gevolg zijn van de overrompelingen van de Eerste Wereldoorlog (uiteenspaten van het Oostenrijks-Hongaarse Rijk) en het ontstaan van het statuut van vluchteling en staatlozen (opfrissing van de politiek van de controle en repressie van de vreemdelingen en de niet-sedentaire volkeren, zoals de Sinti en Roma sinds de 19e eeuw).
- Het systeem van de naziconcentratiekampen vanaf 1933 (met een retrospectieve kijk op de opening van de eerste kampen op het einde van de 19e eeuw) en de politieke repressie (parallel hiermee de Stalinistische terreur).
- De situatie in België, vóór en tijdens de oorlog (repressie, collaboratie, deportatie en verzet).
- De vervolgings- en vernietigingspolitiek van het Derde Rijk tijdens de oorlog met de vernietiging in de werking van de moordcentra in Polen.
- De nazi-ideologie: de eugenetica, operatie T4 (moord op de gehandicapten), de rasseselectie, de fascinatie voor de dood.

De getuigenissen

Parallel met de historische en culturele lezingen wordt de tentoonstelling gedurende de hele looptijd aangevuld met getuigenissen die het levensparcours reconstrueren van mensen die voor Stichting Auschwitz hebben getuigd. De vijf volumes van de dvd-reeks "Archiefverhalen" maken de tentoonstelling compleet.

Reserveer tijdig de reizende tentoonstelling

DE BEVRIJDING VAN DE KAMPEN EN DE OPVANG VAN DE GEDEPORTEERDEN

De vzw Auschwitz in Gedachtenis stelt u deze tentoonstelling voor over het einde van de kampen en de terugkeer van de overlevende gedeporteerden.

De reizende tentoonstelling bestaat uit 19 gemakkelijk te plaatsen panelen.

Naast de historische context geeft deze tentoonstelling het woord aan overlevenden door middel van hun geschreven getuigenissen en door het gebruik van QR-codes op een aantal panelen, en door hun gesproken getuigenissen, te beluisteren op onze website.

Info en reservatie via:
info@auschwitz.be

**GRATIS
TE UWER
BESCHIKKING**

Aanvraag tot uitlenen van een reizende tentoonstelling

Controleer de ruimte die u ter plaatse heeft: deze tentoonstelling bestaat uit 19 panelen van 100 x 80 cm. De panelen zijn voorzien van gaatjes op de vier hoeken die toelaten de panelen op te hangen (Eventueel kunt u ook bevestigingsroosters bij ons ontlenen)

Contacteer ons om de beschikbare data vast te leggen

Stuur het door ons bezorgde inschrijvingsformulier degelijk en leesbaar ingevuld terug

Het ontlenen is volledig kosteloos, het transport is wel te uwer laste (de panelen zijn verpakt in platte kartonnen dozen en kunnen gemakkelijk in een kofferbak met opgevouwen zetels getransporteerd worden)

U hoeft geen extra verzekering te nemen, wij vragen wel een waarborg van € 200 welke u, na terugbezorging van de panelen in onberispelijke staat, teruggestort wordt

Indien u een vernissage voorziet, kan op uw aanvraag een medewerker van onze vzw aanwezig zijn

Bij het opmaken van promotiemateriaal voor uw project, vragen wij om ons logo te vermelden

Na afloop is het voor ons extra interessant om feedback te krijgen over het aantal deelnemers, de reacties en de eventuele andere projecten die hieruit kunnen voortvloeien

Bekijk de inhoud via:
<https://auschwitz.be/nl/activiteiten/reizende-tentoonstellingen/de-bevrijding-van-de-kampen>

Van de dodenmarsen tot de terugkeer naar het leven

Op 27 januari 1945 stuiten Sovjet-verkenners op de kampen Auschwitz en Birkenau die zo goed als verlaten blijken te zijn. Ze ontdekken een paar duizend hongerige en zieke gevangenen, ter plaatse achtergelaten door de SS; de anderen werden tien dagen eerder al geëvacueerd naar andere kampen.

Deze documentaire, gebaseerd op interviews verzameld door de Stichting Auschwitz, volgt de reis van vijf gedeporteerden vanaf de evacuatie van Auschwitz tot hun terugkeer naar België. Maria Mehler, Itta Wiernik, Henri Kichka, Maurice Piro en Haim Vidal Septhiha vertellen ons over de 'dodenmarsen' die werden uitgevoerd onder extreem zware omstandigheden en hun aankomst in overvolle kampen waar chaos, hongers-

nood en ziekte heersen. Ze vertellen ons ook de omstandigheden van hun bevrijding door de geallieerden. Maria Mehler en Itta Wiernik werden door de Engelsen vrijgelaten in Bergen-Belsen, Henri Kichka door het Amerikaanse leger in Buchenwald. Maurice Piro maakte deel uit van de 'Death Train' van Buchenwald naar Dachau waar hij werd bevrijd terwijl Haim Vidal Septhiha werd vrijgelaten in de buurt van Bergen-Belsen.

De documentaire behandelt tot slot de omstandigheden waarin de repatriëring naar België verliep en de moeilijkheid om te getuigen in de naoorlogse jaren.

Je kan het vijfde deel van de verzameling *Archiefverhalen* bestellen via: info@auschwitz.be

27/01/1945 AUSCHWITZ BEVRIJD

Eind 1944, wanneer het Rode Leger Auschwitz nadert, beginnen de nazi's met de systematische vernietiging van bewijsmateriaal. Ze dwingen zo'n 60.000 overgebleven gevangenen om met hen richting Duitsland te marcheren. Tijdens deze dodenmarsen komen nog eens duizenden gevangenen om het leven. Op 27 januari 1945 treffen de Sovjets in Auschwitz achtduizend doodzieke gevangenen aan.

Onder leiding van Frederic Crahay en Johan Puttemans, directeur en pedagogisch coördinator van de vzw Auschwitz in gedachtenis, voegen historici van diverse onderzoeksinstituten, komende uit Nederland, Frankrijk, Italië en Polen nieuwe informatie toe aan onze kennis over een van de zwartste bladzijden van onze geschiedenis.

Te koop via: info@auschwitz.be

IN HET SPOOR VAN DE **SHOAH** IN POLEN

Een achtdaagse studiereis
2 - 9 augustus 2021

Inlichtingen en reservaties via: info@auschwitz.be

VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS - STICHTING AUSCHWITZ
WOLSTRAAT 17/BUS 50 - 1000 BRUSSEL - TEL.: +32 (0)2 512 79 98

WWW.AUSCHWITZ.BE
INFO@AUSCHWITZ.BE

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofdredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Jean Cardoen,
Fabian Van Samang, Anne-Sophie Van Vyve
Vertalingen naar het Nederlands: Rudy Trullemans
Graficus: Georges Boschloos

Met de steun van:

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

6 nationale
loterij
MEER DAN SPELEN

Nationale Bank
NATIONAL BANK OF BELGIUM